

GARANTİ MARKASININ MARKA HUKUKUNDAKİ YERİ VE BENZER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Hayri Bozgeyik*

Giriş

Bir teşebbüsün mal veya hizmetlerini bir başka teşebbüsün mal veya hizmetlerinden ayırt etmeyi amaçlayan marka (556 Sayılı KHK m.5), bu mal ve hizmetlerin kaynağı, üretim usulleri, içerikleri vb. nitelikleri hakkında herhangi bir referans içermemektedir. Örneğin bir gıda ürünü markası, müşteriler tarafından genellikle kendi tecrübelerine göre tercih edilmekte, bu tercih ise çoğu zaman “tat”, “lezzet” vb. soyut ölçülere dayanmaktadır. Piyasada bir çok tüketici tarafından tercih edilen çeşitli mal ve hizmetlerin sağlık açısından çeşitli riskler içerdiğinin zaman zaman ortaya çıkması, ürün tercihlerinde sadece emtia markalarının dikkate alınmasının yeterli olmadığına işaret etmektedir. Günümüzde bir çok gıda maddesi üreticisinin, piyasaya sürdüğü ürünlerin içeriklerini kamuoyu ile bütün yönleri ile ve tam anlamı ile paylaşmaya yanaşmaması tüketici açısından ferdi marka sisteminin en zayıf yönünü oluşturmaktadır.

Öte yandan, ticari sınırların ortadan kalkmaya başlaması ile birlikte müşteriler kaynağı ve kalitesi kendileri açısından belli olmayan çok yoğun bir mal ve hizmet sunumu karşısında kalmaktadır. Artık tüketiciye, kendi yöresi, bölgesi ve ülkesinde yetişen veya üretilen, kaynağını ve mahiyetini az çok bildiği ürünler yerine, dünyanın hangi ülkesinde, hangi şartlarda ve hangi içerikte üretildiği çok net ortaya konulmayan “lezzetli” ve “çekici” ürünler sunulmaktadır. Bu nedenle, mal ve hizmetin belli nitelikleri taşıyıp taşımadığı konusunda emtia markaları yanında, bu nitelikleri garanti etmeye veya doğrulamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı ihtiyaç üretici açısından da söz konusudur. Zira çeşitli ülkelere veya tüketici kesimlerine hitap edebilmek için ürünlerin “helal” veya “kosher” belgelerine sahip olması gerekmektedir, bu nitelikte ürünlerden oluşan pazar her geçen gün genişlemektedir.

Bu noktada garanti markası 556 Sayılı KHK ile düzenlenmiş, ferdi marka sisteminin yukarıda ifade edilmeye çalışılan zayıf noktalarını giderebilecek nitelikte özel amaçlı bir marka türüdür. Bu çalışmada garanti markasının marka hukukundaki yeri ve bağlantılı olduğu diğer kavramlarla ilişkisi ve bunlarla kavramsal ve işlevsel farklılıkları ele alınacak, ayrıca 556 Sayılı KHK ve mevzuattaki ilgili düzenlemeler değerlendirilecektir.

---

* Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi, hbozgeyik@gmail.com

I. Garanti Markası

1 - Garanti markası, bu markayı kullanma yetkisine sahip işletmeler tarafından üretilen mallar veya sunulan hizmetlerin belli ortak özelliklerini, kaynağını, kalitesini, bu amaçla kullanılan materyal veya teknikleri ve üretim, satış veya sunulma yöntemleri gibi önemli ayırıcı ortak özelliklerini garanti etmek amacıyla kullanılan bir marka türüdür.

556 Sayılı KHK m.54'de "garanti markası, marka sahibinin kontrolü altında birçok işletme tarafından o işletmelerin ortak özelliklerini, üretim usullerini, coğrafi menşelerini ve kalitesini garanti etmeye yarayan işaret" olarak tanımlanmıştır. Buna göre, garanti markası bazı hallerde bunu kullanan işletmelerin ortak özelliklerini, örneğin üretim usullerini, bazı hallerde ise üzerinde kullanıldığı malların coğrafi menşelerini ve kalitesini garanti etmektedir.

Bu "garanti", mal ve hizmetin, garanti markası teknik yönetmeliğinde belirtilen nitelikte olduğuna dair bir taahhüt niteliği taşımaktadır.

2 - Garanti markaları genellikle ulusal veya uluslararası endüstriyel standart veya belgelendirme kuruluşları tarafından tescil edilerek kullanım şartlarını karşılayan işletmelere kullanılmaktadır. Tanımda geçen "marka sahibinin kontrolü altında" ifadesi ile, garanti markasının çeşitli işletmeler tarafından kullanılmasının marka sahibinin kontrolü altında gerçekleştiği ifade edilmektedir.

Kontrol olgusu, işletme sahibine garanti markasını kullanma yetkisi tanınması ile başlamakta ve kullanımın ilgili teknik yönetmeliğe göre gerçekleşmesi konusunda garanti markası sahibinin sahip olduğu yetkileri ifade etmektedir. Kontrolün kapsamı, garanti markasının ilişkin olduğu mal ve hizmetlerin ilgili teknik yönetmelikte belirlenen nitelikleri taşıyıp taşımadığını belirleme amacı çerçevesinde değişebilmektedir¹.

3 - Garanti markası doğrudan mal ve hizmetlerin ayırt edilmesi işlevi görmemekte, bu nedenle farklı mal ve hizmet markaları ile birlikte kullanılmakta ve bu markaların tanınmasında, tutulmasında ve ayırt edicilik özelliğinin güçlenmesinde etkili olmaktadır.

Sahip olduğu işlev farklılığından başka, garanti markasının emtia markalarından temel farkı, marka sahibinin mal ve hizmetleri ile bu kimseye iktisaden bağlı olan işletmelerin mal veya hizmetlerinde kullanılamamasıdır. Bunun nedeni, garanti markasının ilgili teknik yönetmeliğe uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı konusunda marka sahibinin bu markayı kullananlar karşısında tarafsız olmasını gerektiren yetkilere sahip olmasıdır².

4 - Markalar için söz konusu olan tescil engelleri garanti markaları için de söz konusudur. Bu sebeple garanti markaları 556 Sayılı KHK'nın, marka olarak tescil edilebilecek işaretleri belirleyen m.5, mutlak ret sebeplerini dü-

¹ Karş. **Karahan, S.**, Garanti Markası, Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2005-2006, S.2, s.18 (Garanti Markası).

² **Karahan**, Garanti Markası, s.24-25; **Yasaman, H.**, Marka Hukuku, 556 Sayılı KHK Şerhi, C.II, İstanbul 2004, s.993 (Yasaman/Yazar).

zenleyen m.7 ile nispi ret sebeplerini düzenleyen m.8 hükümlerine de tabidir³. Bu durum, işlevi farklı olsa da, garanti markasının da diğer markalar gibi mallar üzerinde yer alan ayırt edici bir işaret niteliği taşımasından kaynaklanmaktadır. Örneğin bir gıda maddesinin belli biyolojik özellikleri içerdiğine veya içermediğine ilişkin bir garanti markası, birlikte kullanıldığı marka ile ilgili mallar veya ambalajları üzerinde yer almaktadır.

Bu nedenle bir garanti markasının, emtia markaları veya mal üzerinde kullanılan diğer markalarla (diğer garanti markaları veya ortak markalar) iltibasa yol açmaması gerekmektedir. İltibas değerlendirilirken tescili istenen garanti markası sadece tescilli garanti markaları ile değil, sicilde kayıtlı tüm markalarla karşılaştırılacaktır. Aynı şekilde, tescil edilmek istenen bir emtia markasının da tescilli garanti markaları karşısında bir tescil engeli içermemesi gerekmektedir (556 Sayılı KHK m.7 f.1 (f) bendi).

5 - Marka tescil başvurusunda, başvurunun garanti markasına ilişkin olduğunun belirtilmesi ve markanın kullanılma usul ve şeklini gösteren, noter onaylı bir teknik yönetmeliğin verilmesi gerekmektedir (556 Sayılı KHK m.56 f.1)⁴. Teknik yönetmelik, mal veya hizmetlerin garanti edilen ortak özelliklerini, markanın kullanılma usullerini, markayı kullanma hakkı tanınan işletmelerin nasıl ve hangi sıklıkla denetleneceğini ve teknik yönetmeliğe aykırı kullanma halinde hangi müeyyidelerin uygulanacağını belirlemektedir.

Garanti markası teknik yönetmeliğinin en önemli işlevi, üçüncü kişiye marka kullanım hakkı tanınması ve bu kullanımın denetlenmesidir. Denetim, garanti markasını kullanma yetkisinin tanınması ve şartlarının belirlenmesi ile başlayan bir süreçtir. Teknik yönetmelik, söz konusu şartların sadece başvuru anında mevcut olmasından ziyade sürekli sağlandığının marka sahibi tarafından izlenebilmesini sağlamaktadır. Bu konuda garanti markası sahibi için markanın iptaline⁵ kadar varan bir takım yaptırımlar öngörülmüştür (556 Sayılı KHK m.59).

6 - Garanti markasını kullanma hakkı teknik yönetmelikte belirlenen şartları taşıyan herkes için kendiliğinden ortaya çıkmamaktadır. Garanti markası kullanımının zorunlu veya ihtiyari olması veya bu marka sahibinin özel hukuk veya kamu hukuk kişisi olması bu sonucu değiştirmemektedir. Örneğin meyve sularında yapay tatlandırıcılar kullanılmadığını belirtmeye yarayan bir garanti markası, bu şartı sağlayan herhangi bir üretici tarafından kendiliğinden kullanılamayacaktır. Bu şartları sağlasa bile, garanti markası sahibi söz konusu kullanıma kural olarak izin vermek zorunda değildir. Ancak, özellikle kullanılması zorunlu garanti işaretleri bakımından bunun aksi veya izin ver-

---

³ **Karahan**, Garanti Markası, s.18; Aynı özellik ortak marka için de geçerlidir. Bkz. **Karahan, S.**, Ortak Marka, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, İstanbul 2007, s.1110 (Ortak Marka).

⁴ Uygulamada TPE'ye yapılan tüm marka tescil başvurularında aynı form kullanılmakta, başvuru konusu işaretin bir garanti markası veya ortak markaya ilişkin olması halinde formda yer alan seçeneğin işaretlenmesi ve teknik yönetmeliğin eklenmesi gerekmektedir.

⁵ Garanti markasının iptali konusunda bkz. **Karahan**, Garanti Markası, s.28 vd.

memenin hakkın kötüye kullanılması teşkil edebilecektir⁶. İlgili yasal düzenlemede açıkça belirtilmemekle birlikte, izin kural olarak marka sahibi tarafından belirlenen bir bedel karşılığında tanınabilir.

II. Benzer Kavramlarla İlişkisi

A. Marka

1 - Markanın farklı işletmelere ait mal ve hizmetleri ayırt etme işlevine (556 Sayılı KHK m.5) karşı, garanti markası, farklı işletmelere ait, farklı ferdi markalar taşıyan mal ve hizmetlerin belli ortak özelliklere (556 Sayılı KHK m.54) sahip olduğunu belirtme işlevi görmektedir. Markanın “*farklı işletmelere ait mal ve hizmetleri birbirinden ayırt etme*” özelliği garanti markalarında bulunmamaktadır.

Marka, ayırt edicilik özelliği sayesinde mal ve hizmetleri kişiselleştirmekte, garanti markası ise tek başına bu özelliğe sahip olmayıp, markanın ayırt etme fonksiyonunu güçlendirmekte, ona yeni bir boyutlar kazandırmaktadır. Garanti markası, doğrudan farklı işletmelere ait mal ve hizmetleri değil, ilgili teknik yönetmelik çerçevesinde, bu işareti taşıyan ve taşımayan mal ve hizmetleri ayırt etme işlevi görmektedir⁷, bunların ilgili teknik yönetmelikte belirtilen ortak bir takım özelliklere sahip olduğunu “garanti” etmekte, bu sayede müşterilerin mal ve hizmetlere olan güvenlerini somutlaştırmaktadır⁸.

Markanın garanti ve güven fonksiyonu soyut niteliktedir. Bu nedenle bir müşterinin belli markalı bir mal veya hizmeti tercih etmesi çoğu zaman önceki deneyimlerine dayanmaktadır. Garanti markaları, mal ve hizmetlerin taşıdığı, belgelenen bazı özelliklere ilişkin somut güvencelerin bulunduğu işaret etmekte ve bu nedenle müşterinin bu mal ve hizmetlere ilişkin belli özellikleri test etme ihtiyacı duymaksızın tercih etmesini sağlamaktadır. Tüketicilerin, bir mal ve hizmetin garanti markası teknik şartnamesinde belirlenen nitelikleri taşıyıp taşımadığını kendi imkanları ile belirleyebilmesi çoğu zaman mümkün de değildir.

Garanti markası tarafından sağlanan “garanti”, bir yandan tüketiciyi malın belirtilen özelliklerini test etmeye ve denemeye ihtiyaç duymaksızın satın almaya yönettiren, diğer yandan garanti edilen özelliklerin bulunmamasına karşı hukuki koruma sağlamaktadır⁹.

2 - Farklı işletmelere ait aynı mal ve hizmetler farklı markalar (556 Sayılı KHK m.5) taşırken, bunların aynı garanti markasını taşıması gerekmemektedir.

⁶ **Karahan**, Garanti Markası, s.25; **Yasaman/Yüksel**, s.995. İsviçre Marka Kanunu m.21 (3) hükmü, garanti marka sahibinin, garanti markasının, bu marka altında belirlenmiş ortak özellikleri karşılayan mal ve hizmetlerde ve belli bir bedel karşılığında üçüncü kişilerin kullanmasına izin vermek zorunda olduğu yönündedir.

⁷ **Arkan, S.**, Marka Hukuku, C.I, Ankara 1998, s.46.

⁸ Teknik şartname çerçevesinde, örneğin bir malın belli fiziksel veya kimyasal özellikler taşıyıp taşımadığı, belli bir üretim tekniği ile üretilip üretilmediği garanti markası ile teyit edilmektedir. Aynı durum ortak markalar açısından da söz konusudur. Bkz. **Karahan**, Ortak Marka, s.1109, dn.41.

⁹ **Tekinalp, Ü.**, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2004, s.348 n.41.

Belli markalı mal ve hizmetler 556 Sayılı KHK m.54'de belirtilen farklı özellikleri bakımından farklı garanti markaları taşıyabilmektedir.

3 - Garanti markasının kullanım amacı normal markalara göre farklıdır. Bir marka (556 Sayılı KHK m.5) sahibi, marka tescilinden doğan hakları (556 Sayılı KHK m.9) bizzat kullanabilirken, garanti markası, bunu kendi adına tescil ettiren kimse tarafından mal ve hizmetler ile bağlantılı olarak kullanılmak üzere tescil edilmediğinden, üzerinde bu nitelikte bir hak söz konusu değildir. 556 Sayılı KHK m.54 f.2 gereği "garanti markasının, marka sahibinin veya marka sahibine iktisaden bağlı olan bir işletmenin mal veya hizmetlerinde kullanılması yasaktır". Bu nedenle, garanti markasının, marka sahibine ait veya iktisaden bağlı olan işletmelerin¹⁰ mal veya hizmetlerinde kullanılması mümkün değildir. Garanti markasının sahibine verdiği kullanım hakkı, bu markayı kullanma hakkı tanyacağı kimselere ait mal ve hizmetlerin belli ortak özelliklere sahip olduklarının belgelendirilmesi ve bunun denetlenmesidir.

4 - Marka gibi garanti markasının kullanımını da iradi olmakla birlikte, mal ve hizmet işletmelerini garanti markası kullanmaya zorlayan çeşitli sebepler olabilir. Marka, bir işletme tarafından üretilen, satılan veya sunulan mal ve hizmetin bireyselleştirilmesini, diğerlerinden ayırt edilmesini sağlayan en önemli araçtır. Garanti markaları, mal ve hizmetlerin üretim ve sunumunun değişik aşamalarında belli standartların benimsenmesine olan ihtiyacın bir sonucudur. Bölgeler ve uluslararası ekonomik entegrasyonlar sayesinde mal ve hizmetlerin gittikçe daha fazla dolaşım yeteneği kazanması garanti markalarının kullanılması bakımından önemli rol oynamaktadır.

C. Ortak Marka

1- Ortak marka, üretim veya ticaret veya hizmet işletmelerinden oluşan bir grup¹¹ tarafından kullanılan bir marka türüdür (556 Sayılı KHK m.55 f.1). Ortak markanın işlevi, ortak markayı kullanma hak ve yetkisine sahip gruptaki işletmelerin mal veya hizmetlerini diğer işletmelerin mal veya hizmetlerinden ayırt etmektir (556 Sayılı KHK m.55 f.2). Garanti markası ile ortak marka arasındaki temel fark, ortak markanın gruptaki işletmelerin mal veya hizmetlerini diğer işletmelerin mal veya hizmetlerinden ayırt etme işlevine karşı, garanti markasının, bu markayı kullanma hakkına sahip olanlara ait işletmelerin ortak özelliklerini, malların üretim usullerini, coğrafi menşelerini ve kalitesini garanti etmeye yaramasıdır. Müşteri garanti markası ile belli özelliğe sahip bir ürünü, ortak marka ile ise belli bir birlik veya gruba ait bir ürünü seçme imkanına sahip olmaktadır. Örneğin, peynir ürününde sadece bitkisel maya kullanan işletmeler kendilerini bir ortak marka ile ayırt ederken, peynirde sadece bitkisel maya kullanıldığı hususu buna özel veya genel¹² bir garanti markası ile belirtilebilir. Her iki marka türü de, marka ile birlikte tescil edilen teknik yö-

¹⁰ "İktisaden bağlı işletme" deyiminin, garanti markası sahibi ile iktisadi işbirliği gösteren, franchising, tek satıcılık, lisans ve ticari işletme kirası çeşitli sözleşme ilişkilerini de kapsadığı yönünde, bkz. **Karahan**, Garanti Markası, s.37.

¹¹ Grup veya birlik kavramına ilişkin olarak bkz. **Karahan, S.**, Ortak Marka, s.1101 vd.

¹² Örneğin bu husus bir test merkezinde yapılan tahlillere dayandığında ürün üzerinde söz konusu merkezi tanımlayan bir garanti markası kullanılabilir.

netmeliğe uygun olarak kullanılır. Teknik yönetmelik, garanti markası ve ortak markanın kullanılma şartları ile usul ve şeklini belirleyen kurallar içerir.

Garanti markasının “malların üretim usullerini, coğrafi menşelerini ve kalitesini garanti etme” işlevinin aksine ortak marka “işletmelerin ortak özelliklerini” gösterme işlevine sahiptir. İkisi arasında şöyle bir farkın bulunduğu kabul edilebilir: Ortak markada mal ve hizmetin belli özelliklere sahip olup olmadığından belirlenmesinden ziyade, gruba bağlı işletmelerin ayırt edilmesi amacı söz konusudur. Örneğin garanti markasında işletmelerin ortak özelliği “belli üretim araçlarına sahip olmak” iken, ortak markada “yurdun belli bir bölgesinde faaliyet göstermek” olabilir. Bununla birlikte, örneğin bir gıda ürününün belli özelliklere sahip bir işletme tarafından üretildiği bir garanti markası tarafından belgelendirilirken, aynı özelliklere sahip işletmeler bu farklarını bir ortak marka kullanarak da ortaya koyabilirler. Bu nedenle, garanti markası ve ortak markanın bazı hallerde yakın işlevler yerine getirdiği söylenebilir¹³.

2 - Ortak marka, markanın klasik işlevine (556 Sayılı KHK m.5) sahip olup, bazı hallerde mal ve hizmet üzerinde yer alan yegane¹⁴, bazı hallerde ise ikinci bir marka niteliğindedir. Grubu oluşturan işletmelerin kendi münferit markaları yerine, teknik yönetmelik çerçevesinde bir ortak marka kullanması mümkündür. Ancak, uygulama açısından, ortak markanın farklı işletmeler tarafından mal ve hizmetler üzerinde yegane marka olarak kullanılması halinde, bu işletmeler tarafından arz edilen mal ve hizmetlerin belli özelliklere sahip olduğunun da ayrıca garanti edilmesine ihtiyaç duyulacaktır. Böyle bir durumda ortak marka teknik yönetmeliğinde mal ve hizmetin niteliği ile ilgili hususların da tanımlanması veya bu amacın bir garanti markası ile sağlanması gerekebilecektir.

3 - Garanti markası ve ortak marka devir veya lisans gibi hukuki işlemlere konu edilebilir. 556 Sayılı KHK m.60'da “garanti markası ve ortak markanın devrinden” ve “ortak markada lisans verilmesinden” söz edilmektedir. Lisans bakımından bu ifade farklılığı, garanti markasının lisans konusu olamayacağı şeklinde yorumlanmaktadır¹⁵.

Kanaatimizce garanti markasının lisans konusu olmasını ikiye ayırmak gerekir. Üçüncü kişilere, birincisi doğrudan ve teknik yönetmelik çerçevesinde bir garanti markası olarak kendi mal ve hizmetleri üzerinde değil, başkalarına

¹³ **Karahan**, Garanti Markası, s.16-17 ve s.23. Örneğin internet üzerinden yöresel nitelikte veya coğrafi işaret belgesine sahip ürünlerin satışı ile işgal eden online işletmelerin ilgili yöre veya coğrafi bölgede faaliyet gösterdiklerini ifade veya garanti etmeye yönelik bir işaret hem ortak marka, hem de garanti markası olarak tescil edilebilir.

¹⁴ **Karahan**, Ortak Marka, s.1105. Kanaatimizce, ülkemizde özellikle aile işletmelerinin bölünmesi nedeniyle değerli ferdi markaların farklı işletmeler tarafından farklı nitelik taşıyan mal ve hizmetler üzerinde aynı şekilde kullanılması yerine bu markaların ortak markaya dönüştürülmesi bir çözüm olarak düşünülmelidir. Böylece söz konusu markalar, aile ve aile işletmelerinin yapısındaki hızlı değişimler karşısında, teknik yönetmeliğe uygun kullanım zorunluluğu nedeniyle yok olmaktan korunabilecektir. Aksi halde, ailenin her ferdi markayı bireysel olarak kullandığında marka korumasının zayıflaması ve ortadan kalkması söz konusu olabilecektir.

¹⁵ **Karahan**, Garanti Markası, s.34; **Arkan**, s.48; **Yasaman/Altay**, C.II s.737; **Karan, H./Kılıç, M.**, Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat, Ankara 2004, s.453.

kullanılmak üzere; ikincisi ise mal ve hizmetlerinin teknik yönetmelikte belirtilen belli özelliklerini garanti etmek üzere kullanmak üzere lisans tanınmasıdır.

Birinci ihtimal kapsamında, örneğin (A), kendi adına tescil ettirdiği bir garanti markasını kullanmayıp (B)'ye lisans tanıyabilir. Bu durumda garanti markasının üçüncü kişiler tarafından kullanılması konusunda yetkilendirme ve belgelendirme faaliyetleri ile kullanımın denetlenmesi konusundaki yetkiler lisans sahibi tarafından kullanılabilir. Örneğin, araçların trafiğe elverişliliğinin test edilmesine, web sitelerinin online alışveriş güvenliğine veya mobilyaların evde kullanım güvenliğine ilişkin çeşitli hizmetlerin sunulması ile ilgili yabancı bir kişiye ait bir garanti markası için yerel bir firmaya lisans tanınabilir.

İkinci ihtimalde ise, ortak marka gibi garanti markası için de markanın marka sahibi tarafından teknik yönetmelikte belirlenen kurallara uygun olarak üçüncü kişilere kullanılmasının en uygun yöntemi bu markaları konu alan lisans işlemleridir¹⁶.

556 Sayılı KHK'da mevcut hükmün lafzı buna elverişli olmadığından, maddede lisans verilmesi ile ilgili ifadenin garanti markalarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Kanaatimizce garanti markasının lisans konusu olamaması, 556 Sayılı KHK m.54 f.2'deki yasak kapsamında değerlendirilmelidir. Zira bir garanti markası lisans konusu olsa bile, söz konusu yasak lisans alan için de geçerli olacaktır¹⁷.

4 - 556 Sayılı KHK m.56 f.3, ortak marka teknik yönetmeliğinde, ortak markayı kullanmaya yetkili olan işletmelerin belirtilmesini, ortak marka sahiplerinin bu ortak markanın tescili ve ortak marka hakkında vazgeçilmesi için birlikte hareket edeceklerini öngörmektedir. Kanaatimizce bu düzenleme ortak markanın niteliği ve amaçları ile bağdaşmamaktadır. Zira ortak marka, birden fazla kişiye ait bir ferdi marka, emtia markası veya grup markası değil¹⁸, üretim, ticaret veya hizmet işletmelerinden oluşan bir grup tarafından kullanılmak üzere tescil edilen bir marka türüdür. Bu nedenle ortak markanın kimin adına tescilli olduğu değil, ortak marka olarak ve teknik yönetmeliğe uygun bir şekilde kullanılması, kullanılması ve izlenmesi önemlidir¹⁹. Ancak bu işlev bakımından markanın, bunu kullananları en geniş kapsamda temsil eden bir birlik (örneğin, kooperatif, meslek birliği vb. tüzel kişilik) adına tescilli olması önemlidir.

Herhangi bir konuda faaliyet gösteren işletmelerin ortak özelliklerini belirtmek amacıyla, örneğin yöresel veya ev yapımı yemekler sunan lokantaları diğerlerinden ayırt etmek üzere bir ortak marka tescil edilebilir. Tescil aşamasında bu işletmelerin bir arada olması ve ortak marka kullanmak üzere birlikte hareket etmesi beklenmeyecektir. Ortak marka bir kişi adına tescil edilerek

¹⁶ Bkz. Kanada Markalar Kanunu m.23 f.2.

¹⁷ Örneğin Tayland Marka Kanunu Kısım 90'da, marka sahibinin garanti markasını kullanma yasağı ile lisans yasağının birlikte ve aynı hüküm içinde düzenlendiği görülmektedir.

¹⁸ Bu konuda bkz. **Karahan**, s.1103-1104. Bu yaklaşım, ortak markanın birden fazla kişi adına tescil edilemeyeceği anlamına gelmemektedir.

¹⁹ Karş. **Karahan**, s.1103-1104; **Arkan**, s.45; **Karan/Kılıç**, s.449-450; **Yasaman/Yüksel**, s.998.

teknik yönetmelikte tanımlanan gereklilikleri karşılayan diğer işletmelere kullanılacaktır. Bu sistem içinde, şartları taşımayan işletmelerin ortak marka kullanma hakkını kaybetmesi veya bu işletmeler arasına yenilerinin katılmasına mümkün olacaktır.

5 - Garanti markalarının tescili, teknik yönetmelik kurallarının belirlenip uygulanması, üçüncü kişilere bu markaları kullanım haklarının tanınması ve ilgili tüm sürecin yönetilmesi pratik olarak garanti markası sahibinin kurumsallaşmasını gerektirmektedir. Örneğin bir kumaşın belli bir hammaddeden üretildiği, üretiminde belli tekniklerin kullanıldığı, boyasının belli özelliklere sahip olduğu vb. hususların belirlenebilmesi, işaret kullanım hakkı başvurusunun değerlendirilmesi, işaretin kullanım sürecinin izlenmesi ve kontrolü bu ve benzeri garanti markalarının pratik olarak ancak bu yönde kurumsallaşan kişi veya işletmelere ait olabileceğini göstermektedir. Aksi ihtimalde, garanti markası üzerinde uygun donanım ve ekibe sahip kuruluşlara lisans tanınması gündeme gelecektir. Aynı özellik daha dar kapsamlı olmak üzere ortak markalar bakımından da söz konusudur.

6 - 556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulanmasına Dair Yönetmelik m.4'de ortak marka "*Bir sözleşme çerçevesinde tüzel kişilerin veya tüzel kişilik meydana getirmeksizin bir araya gelen gerçek kişilerin oluşturduğu birliğe dahil işletmelerce üretilen mal ve/veya hizmetleri, diğer işletmelerin mal ve/veya hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan ve bu işletmelerce ayrı ayrı kullanılabilen işaret*" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdan, gerçek veya tüzel kişilerin bir ortak markayı kullanmaları ile yeni bir tüzel kişilik meydana gelmeyeceği anlaşılmaktadır. Ancak düzenleme bu şekilde bir araya gelen gerçek veya tüzel kişilerin ayrıca bir tüzel kişilik oluşturmalarına engel de değildir. Bu girişimin daha ziyade ortak marka kullanan kişilerin birlik ve dayanışmasının sağlanması, ortak çıkarlarının korunması ve en önemlisi ortak markanın teknik yönetmeliğe uygun kullanımının daha etkin bir şekilde takip edilmesi amacıyla olacağı varsayılabilir. Garanti markası ise, normal bir marka gibi bir kişi adına tescil edilmekte, sahibi bir veya daha fazla gerçek veya tüzel kişi olabilmektedir.

D. Coğrafi İşaret

1 - Garanti markası, mal ve hizmetlerin coğrafi menşelerini de belirtebilir. Ancak garanti markası tanımında (556 Sayılı KHK m.54) yer alan "coğrafi menşe" kavramı, 555 Sayılı KHK anlamında coğrafi işaretin karşılığı değildir. Hükümde kullanılan "*coğrafi menşe*" ibaresi 555 sayılı KHK anlamında "*coğrafi işaret*"e göre daha geniş bir kavramdır. 555 Sayılı KHK'da coğrafi işaret "*belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaret*" olarak tanımlanmaktadır. Bir garanti markasının tanımladığı coğrafi menşenin, öncelikle coğrafi işarete konu mallar bakımından söz konusu olacağı kabul edilebilir. Ancak coğrafi işaretlerin tescil edilmesi ve kullanımı belli kurallara tabidir.

2 - Coğrafi kaynak veya coğrafi menşe belirten veya içeren ibarelerin ferdi ve emtia markası olarak tescili mümkün olmamakla birlikte (556 Sayılı

KHK m.7 f.1 c bendi), garanti markası veya ortak marka²⁰ olarak tescili mümkündür²¹. Bu halde marka ve coğrafi işaretler için söz konusu olan düzenlemeler geçerliliğini koruyacaktır. Örneğin “Adana” ibaresinin “pamuk” emtiası bakımından coğrafi işaret olarak, “Adana Pamuğundan ve (belli) nitelikte üretilmiştir” şeklindeki bir işaretin bir garanti markası olarak tescil edildiğini, (A) firmasının ise bu garanti markasını kullanma hakkı elde ettiğini varsayalım. Böyle bir durumda, coğrafi işaretin garanti markası olarak veya bu marka içinde kullanılabilmesi için, garanti markasını kullanma hakkı tanınan kimselerin bu coğrafi işareti de kullanma hakkına sahip olması gerekir. (A) firması, coğrafi işaret mevzuatına göre kullanım hakkına sahip olmadığı takdirde, bu coğrafi işareti içeren garanti markasını da kullanamayacaktır. Garanti markası teknik yönetmeliğinin de bu gereklilikle uyumlu olması gerekir.

556 Sayılı KHK m.54 hükmünden, bir garanti markasının *coğrafi menşe* belirtmesinin mümkün olduğu anlaşılacakla birlikte, aynı KHK m.7 f.1 (c) hükmü “... *coğrafi kaynak ... veya malların ve hizmetlerin diğer karakteristik özelliklerini belirten işaret ve adlandırmaları münhasıran veya esas unsur olarak içeren marka*” tescil başvurularının re’sen reddedileceğini öngörmektedir. Kanunimizde bu red nedeni emtia markalarına (m.5) ilişkindir. Bu kapsamda, örneğin “Antep Baklavası” ibaresi bir ferdi markada esas unsur olarak yer almaz. Buna karşılı, ürünlerin bu coğrafi işarete uygunluğuna ilişkin bir garanti markasında söz konusu ibarenin esas unsur olarak yer alması mümkündür. Böyle bir durumda garanti markası teknik yönetmeliğinin, ilgili coğrafi işaret belgesinde belirtilen özelliklere uygun olması, garanti markası kullanım yetkisi tanınacak olan işletmelerin aynı zamanda söz konusu coğrafi işareti de kullanma hakkına sahip olması gerekir.

3 - Garanti markasının, coğrafi işaret belgesi ile korunmayan mallar bakımından da “*coğrafi menşe*” (556 Sayılı KHK m.54) belirtmesi mümkündür. Coğrafi işaret koruması bulunmayan ve bu korumanın şartlarını karşılamayan ürünler ile ilgili olarak garanti markası kapsamında bir kullanım söz konusu

---

²⁰ Alman Marka Kanununda bu yönde açık hüküm bulunmaktadır, m.99. 1 Nisan 2006’da yürürlüğe giren düzenleme ile birlikte bu Japonya’da da mümkün olmuştur. Bkz.

<http://homepages.law.asu.edu/~dkarjala/InternationalIP/JapanCollectiveTMRegimeWIPR9-05.htm>. Ayrıca, bkz. **Ghafele, R.**, Creating The Missing Link: Applying Collective Marks to Create Clusters, Journal of Intellectual Property Law & Practice, 2009, C.4, S.1 s.57 vd. (çalışma, coğrafi işaretlerin ortak marka olarak tescili ve kullanılmasi ile ilgili ekonomik analizler içermektedir). Coğrafi işaretlerin ortak marka olarak korunmasının avantajlı ve dezavantajlı yönlerine ilişkin inceleme için bkz. **Gangjee, D.**, Protecting Geographical Indications as Collective Trademarks: The Prospects and Pitfalls, IIP Bulletin 2006, s.112-119.

²¹ ABD sisteminde coğrafi işaretler için marka hukuku kapsamında garanti markaları ve ortak marka koruması söz konusudur. Bkz. **Hughes, J.**, Champagne, Feta, and Bourbon: The Spirited Debate About Geographical Indications, Hastings Law Journal, C.58, s.299-385. Örneğin “Roquefort” (ABD tescil no: 571,798) coğrafi işaret içeren bir garanti markasıdır (http://www.uspto.gov/web/offices/dcom/olia/globalip/pdf/gi_system.pdf). AB Hukuku ile ilgili olarak bkz. **Bently, L./Sherman, B.**, The Impact of European Geographical Indications on National Rights in Member States, The Trademark Reporter, Temmuz-Ağustos 2006, S.96, s.850-905.

olabilecektir. Örneğin varsayım olarak, bir kumaşın “Ankara Pamuğundan üretildiğine” işaret eden bir garanti markası, coğrafi işaret korumasına sahip böyle bir ürün olmamakla birlikte ürünün coğrafi menşei belirtecektir. Bu aynı zamanda yeni coğrafi işaretler ihdas edilmesinin bir yöntemi olabilecektir. Zira bu yolla yeni menşe adı veya mahreç işaretlerinin tescili amacıyla belli coğrafi bölgelere özgü yeni ürünler geliştirilmesi mümkündür.

4 - Coğrafi işaret korumasına konu bir ürün için garanti markası tescil edilmesinin ve bu korumaların iç içe gelmesinin çeşitli sebepleri olabilir. Bunların başında, coğrafi işaret korumasında genellikle bir ürünle bağlantılı bir yöre adının (bir sözcüğün) kullanılması, buna karşı coğrafi işarete konu mal ve hizmetlerin kişiselleştirilmesi için marka etkisine sahip kelime, şekil ve renk kombinasyonlarının kullanılmasına ihtiyaç duyulması gelmektedir.

5 - Garanti markası, bir teknik yönetmelikle birlikte tescil edilip üçüncü kişiler tarafından yine bu yönetmeliğe uygun olarak kullanılırken, coğrafi işaretler bakımından böyle bir yönetmelik söz konusu değildir. Bununla birlikte, 555 Sayılı KHK m.8’de sayılan bazı şartların “teknik yönetmelik” işlevi gördüğü kabul edilebilir.

6 - Coğrafi işaretler, tescilinde belirlenen özellikleri taşıyan mallar üzerinde kullanılabilir. Garanti markasını kullanma yetkisine sahip olan kimselerin, bu garanti markası ile satışa arz ettikleri malların ilgili teknik yönetmelikte yer alan özellikleri taşıyıp taşımadıkları garanti markası sahibi tarafından denetlenebilir (556 Sayılı KHK m.56, 58). Aynı yetki coğrafi işareti tescil ettiren kimseler için de söz konusu olmakla birlikte (555 Sayılı KHK m.20), bunlar bakımından kullanımın denetimi bakımından mevzuat ve uygulamada önemli yetersizliklerin söz konusu olduğu görülmektedir²².

B. Standart İşaretleri

1 - Standartlar, mal ve hizmetlerde kalite, güvenlik (*safety*), güvenilirlik (*reliability*), verimlilik ve uyumluluğun sağlanması amacıyla kabul edilmiş özelliklerdir. Bu sayede mal ve hizmet sektörü ile bunların tedarikçileri arasında şeffaf bir iletişim kurulmuş olmaktadır. Standartların kabul edilmemesi ve uygulanmaması, mal ve hizmetlerde kalite düşüklüğüne, güvensizliğe, emniyetsizliğe, tehlikeye, verimsizliğe ve bunlar arasında uyum zorluklarına yol açabilmektedir. Standartlar sayesinde, farklı işletmeler tarafından sağlanan örneğin makine yedek parçaları, uyum sorunu olmaksızın üretici firmalar, servisler veya tüketiciler tarafından kolayca kullanılabilir. Bu nedenle bazı standartların kullanılması zorunlu tutulmuştur.

Standartlar, dünya çapında veya bölgesel nitelikte bir çok kuruluş tarafından belirlenmekte, yayınlanmakta, belgelendirilmekte ve yönetilmektedir. Bunlardan ISO²³, ITU²⁴, IEEE²⁵, ANSI²⁶, DIN²⁷, CENELEC²⁸ ve TSE²⁹ en çok bilinenlerdir.

²² **Bozgeyik, H.**, Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Denetimi (Antep Baklavasının Coğrafi İşaret Olarak Tesicli Üzerine), FMR 2009 C.9 S.2 s.9-21.

²³ International Standards Organization (Uluslararası Standartlar Örgütü).

²⁴ International Telecommunications Union (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği).

2 - Bir ürünün, standart kuruluşları tarafından belirlenen ve yayınlanan standartlara uygun olduğunu belgelendiren ve ürün üzerinde yer alan işaretler garanti markası işlevi görmektedir. İşletmelerin standartlardan yararlanması bedelsiz olmakla birlikte, standart metinleri ve ürünlerin standartlara uygunluğuna ilişkin belgelendirme hizmetleri çeşitli bedeller karşılığında yapılmaktadır. Standartlar ile bunları simgeleyen işaretlerin garanti markası olarak tescil edilmesi ve kullanılması mümkündür³⁰.

Standart kuruluşları, bu işaretlerin, mal ve hizmet üreten işletmeler tarafından kullanılması amacıyla sertifikasyon hizmeti yürütmektedir. Örneğin TSE, gönüllü veya zorunlu olarak uygulanacak çeşitli standartları belirlemek ve yayınlamaktadır (132 sayılı TSE Kuruluş Kanunu m.1). Uygulamada işletmeler, standart kuruluşlarından sertifikasyon hizmeti alarak, mal ve hizmetlerinin ilgili standartlara uygunluğuna ilişkin işaretleri kullanma yetkisi elde etmektedir. Bu işaretler, mal ve hizmetin standart kuruluşu tarafından belirlenen ve yayınlanan standartlara uygun olduğunu ve işaretin kullanılması konusunda standart kuruluşu ile işletme arasında bir belgelendirme anlaşmasının yapılmış olduğunu ifade etmektedir. TSE Kanunu m.1 f.2'de "*enstitünün markasının TSE olduğu, bu markanın çeşitli şekillerde gösterileceği ve enstitünün izni olmaksızın bu markanın hiçbir şekil ve şart altında kullanılmayacağından*" söz edilmektedir. Türk Standartları Enstitüsü uygulamasında TSE, TSEK, CE, CENELEK veya HELAL³¹ gibi standart işaretleri *garanti markası işlevi* görmek, mal ve hizmetlerin Türk Standartlarına uygunluğunun denetimi garanti markası ve ilgili teknik yönetmelikle değil, TSE'nin kendi mevzuatı kapsamında sağlanmaktadır.

Sonuç

Tüketicilerin mal ve hizmetler üzerinde yer alan ferdi markaların yanı sıra, bu mal ve hizmetlerinin kaynağı, kalitesi, hammaddesi ve üretim tekniği gibi somut özelliklerini belirten garanti markalarına duydukları ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Aynı ihtiyacın, daha güçlü bir şekilde, daha geniş tüketici kesimlerine hitap etmek isteyen üretici ve satıcılar için de söz konusu olduğu

²⁵ Institute of Electrical and Electronics Engineers (Elektrik ve Elektronik Mühendisleri Birliği).

²⁶ American National Standard Institute (Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü).

²⁷ Deutsches Institut für Normung (Alman Standardizasyon Enstitüsü).

²⁸ The European Committee for Electrotechnical Standardization (Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi).

²⁹ Türk Standartları Enstitüsü.

³⁰ Çeşitli mal ve hizmetler bakımından bazı standartların devlet vb. kamu otoriteleri tarafından zorunlu tutulması, bunları temsil eden işaretlerin garanti markası işlevini ortadan kaldırmamaktadır. Karş. "Kamu yararı gereği kimi ürünlerin TSE standardını sağlayıp bu markayı taşımaksızın piyasaya sürülememesi nedeniyle, TSE markasını KHK anlamında garanti markası rejiminden ayrıldığı, ayrıca, sistemimizde kural olan serbestinin yerine kime hallerde marka kullanma zorunluluğu istisnaen ortaya çıktığı" yönünde, **Yasaman/Yüksel**, s.987.

³¹ Örneğin 2011 yılında yürürlüğe giren Helal Gıda sertifikasyon hizmetleri, TSE'nin Helal Gıda Belgelendirme Yönergesi'ne göre gerçekleştirilmektedir.

görülmektedir. Bu ihtiyaç, ferdi markalar ve bunların yoğun reklam ve tanımları ile giderilemeyecek niteliktedir.

Garanti markası, bu noktada ferdi markaları destekleyecek bir rol üstlenebilecek niteliktedir. Bir ürünün “doğal”, “helal” veya “sağlıklı” vb. nitelikleri taşıdığına garanti markaları ile teyit edilmesi halinde bir yandan tüketicilerin ferdi markalara olan güveni artacak, diğer yandan bu markalar daha geniş kesimlere hitap edebilecektir.

Bu önemli işleve rağmen garanti markaları marka hukuku içinde henüz gereken yeri elde edebilmiş değildir. Ancak, mal ve hizmet sunumları yoğunlaştıkça ortaya çıkan tüketici taleplerinin ve yasal gerekliliklerin beraberinde garanti markalarını da gündeme getireceği öngörülebilir.

Çalışmamızda, garanti markasının marka hukukundaki yeri belirlenmeye çalışılmış ve ortak marka, coğrafi işaretler ve standart işaretleri ile ilişkisi değerlendirilmiştir.